

KRIZOVÝ PLÁN ŠKOLY

Krizový plán školy udává, jakým způsobem postupovat v rizikových situacích pro žáky na půdě školy, kdy jsou žáci ohrožováni užíváním návykových látek či rizikovými způsoby chování. Role školy je v těchto situacích pouze preventivní a poradenská.

Oblast prevence užívání návykových látek

(Zpracováno dle Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže MŠMT č.j.: 21291/2010-28)

Všem osobám je v prostorách školy zakázáno užívat návykové látky - alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky způsobílé ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací či rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování.

Tabákové výrobky, výrobky určené ke kouření a nikotinové sáčky

Tabákový výrobek je takový výrobek, který může být užíván a obsahuje neupravený nebo zcela či z části geneticky upravený tabák.

Bezdymný tabák:

- a) šňupací tabák – jemně namletý tabákový prášek vdechovaný v malých množstvích nosními dírkami
- b) žvýkáci tabák – nadrcené listy tabáku užívané v ústech postupným žvýkáním
- c) porcovaný tabák tzv. „snus“ – pytlíčky naplněné jemně řezaným tabákem, které se vkládají do úst mezi ret a dásně.

Nové tabákové a nikotinové výrobky:

- a) elektronické cigarety – nedochází ke spalování tabáku, ale k vaporizaci (odpařování)
- b) zahřívání tabáku – elektronická zařízení označována jako „heated tobacco“ nebo „heat-not-burn“ – zahřívání speciálně upraveného tabáku ve formě vyměnitelných náplní
- c) nikotinové sáčky – malé bílé sáčky obsahující rostlinná celulósová vlákna napuštěná nikotinem, aditivy, sladidly a příchutěmi, jsou podobné porcovanému tabáku (snus), avšak neobsahují žádný tabák – aplikace mezi rty a dásně – riziko vysokých dávek nikotinu.

V prostorách školy, v době vyučování i na všech akcích školou pořádaných platí zákaz kouření. Ve vnitřních i vnějších prostorách školy je tento zákaz vyznačen grafickou značkou.

1. Při přistižení žáka je primárně nutné mu zabránit v další konzumaci.
2. Pokud pedagogický pracovník u žáků ve škole či na mimoškolní akci najde tabákové výrobky, ohlašuje skutečnost rodičům dítěte. Nesmí ovšem žáky prohledávat. Může vyzvat žáka k vydání tabákových výrobků (nesmí je však bez souhlasu zabavit) nebo může volně položené tabákové výrobky odstranit z dosahu ostatních žáků.
3. Pokud pedagogický pracovník zajistí u žáka tabákové výrobky, měl by nimi postupovat tak, jak je upraveno ve školním řádu a vhodným postupem je předat proti podpisu zákonnému zástupci žáka. Dokument o navrácení tabákového výrobku zákonnému zástupci přiloží k zápisu o jeho zajištění.
4. Pedagogický pracovník (TU, školní metodik prevence) podle závažnosti situace intervenuje nejprve u daného dítěte (informuje o porušení školního řádu, sdělí žákovi konkrétní rizika, motivuje žáka k nekouření apod.), následně se obrátí na rodiče.
5. Pedagogický pracovník může rodiči dále poskytnout odkaz na další informace nebo odborné poradenské služby.
6. Cílem je problém řešit primárně na úrovni učitel – dítě – rodič.
7. TU nebo jiný pedagogický pracovník sepiše o události stručný záznam (datum, místo, čas, jméno + podpis žáka), v případě, že žák odmítne, uvede tuto skutečnost do zápisu. Záznam založí školní metodik prevence (dále jen MP) do své agendy. Vyrozumí vedení školy.
8. Pokud rodiče užívání tabáku u dítěte dlouhodobě nereflktují a opakovaně s pedagogickým pracovníkem či školou nespolupracují, je možné v krajním případě kontaktovat Orgán sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD).

9. V případě, že žáci kouří mimo prostory školy či školského zřízení mimo plnění povinné školní docházky, pedagogický pracovník neuděluje výchovná opatření, ale může o skutečnosti informovat rodiče nebo provést krátkou intervenci u konkrétního žáka.

Alkohol

V prostorách školy, v době vyučování i na všech akcích školou pořádaných platí zákaz konzumace alkoholu.

1. Při přistižení žáka je primárně nutné mu zabránit v další konzumaci.
2. Alkohol je třeba odebrat a zajistit.
3. Pedagogický pracovník posoudí, zda žáku nehrozí nějaké nebezpečí.
4. V případě, že je ohrožen na zdraví a životě volá lékařskou službu první pomoci (155), informuje okamžitě zákonného zástupce žáka a dohodne se na dalším postupu.
5. Jestliže nebezpečí nehrozí, sepiše stručný záznam s vyjádřením žáka, (datum, místo, čas, jméno + podpis žáka), v případě, že žák odmítne, uvede tuto skutečnost do zápisu. Záznam založí školní MP do své agendy. Vyrozumí vedení školy.
6. V případě, že žák není schopný pokračovat ve výuce, vyrozumí škola zákonného zástupce, aby si žáka vyzvedl, protože není zdravotně způsobilý k pobytu ve škole.
7. V případě nedostupnosti zákonného zástupce, vyrozumí škola OSPOD a vyčká jeho pokynů. Může vyžadovat pomoc.
8. Zákonnému zástupci škola oznámí konzumaci alkoholu, i když je žák schopen výuky.
9. Při opakování, splní škola oznamovací povinnost k orgánu OSPOD.
10. Škola v zájmu dítěte informuje jeho zástupce o možnostech odborné pomoci při řešení takové situace a doporučí rodičům, aby vyhledali odborníka.
11. Výchovná opatření: důtka TU – nález alkoholu, požití nepatrného množství, nabádání k požití
důtka ŘŠ – opakované požití
2 z chování – požití, u kterého bylo nutné volat první pomoc

Nález alkoholu ve škole

1. Nález alkoholu v prostorách školy:
 - nepodrobovat žádnému testu ke zjištění jeho chemické struktury
 - oznámit vedení školy
 - uložit u vedení školy pro případ důkazu
 - sepsat stručný záznam (TU, MP nebo další prac. školy), založit do agendy MP
2. Zadržení alkoholu u žáka:
 - nepodrobovat žádnému testu ke zjištění jeho chemické struktury
 - oznámit vedení školy
 - uložit u vedení školy pro případ důkazu
 - za přítomnosti MP nebo dalšího pedagoga sepsat stručný záznam (datum, místo, čas, jméno + podpis žáka), v případě, že žák odmítne, uvést toto do zápisu, založit do agendy MP
 - vyrozumět zákonného zástupce, v případě opakování – oznámit OSPOD
 - v případě, že alkohol obsahuje i jiné příměsi, předat tekutinu přivolanému lékaři

Omamné a psychotropní látky

V prostorách školy, v době vyučování i na všech akcích školou pořádaných je zakázána výroba, distribuce, přechovávání, šíření i propagace omamných a psychotropních látek. Je zakázáno i navádění k užívání těchto látek a vstup do školy pod vlivem OPL.

Konzumace OPL ve škole - konzumace = porušení školního řádu

- konzument je nebezpečný sám sobě, distributor všem
1. Při přistižení žáka je primárně nutné mu zabránit v další konzumaci.
 2. Návykovou látku odebrat a zajistit ji, aby nedošlo k další konzumaci.
 3. Pedagogický pracovník posoudí, zda žáku nehrozí nějaké nebezpečí.

4. V případě, že je ohrožen na zdraví a životě volá lékařskou službu první pomoci (155), informuje okamžitě zákonného zástupce žáka a dohodne se na dalším postupu.
5. Jestliže nebezpečí nehrozí, sepiše stručný záznam s vyjádřením žáka, (datum, místo, čas, jméno + podpis žáka), v případě, že žák odmítne, uvede tuto skutečnost do zápisu. Záznam založí školní MP do své agendy. Vyrozumí vedení školy.
6. V případě, že žák není schopný pokračovat ve výuce, vyrozumí škola zákonného zástupce a vyzve jej, aby si žáka vyzvedl, protože není zdravotně způsobilý k pobytu ve škole.
7. V případě nedostupnosti zákonného zástupce, vyrozumí škola OSPOD, vyčká jeho pokynů a vyžádá si pomoc.
8. Zákonnému zástupci škola oznámí konzumaci OPL, i když je žák schopen výuky.
9. Současně splní škola oznamovací povinnost k orgánu OSPOD.
10. Škola v zájmu dítěte informuje zák. zástupce o možnostech odborné pomoci při řešení takové situace, doporučí rodičům, aby vyhledali odborníka a informovali se o léčbě. Vysvětlí rodičům nutnost léčby a důležitost motivace.
11. Výchovná opatření: důtka TU – držení
důtka ŘŠ – užití
2 z chování – opakované držení či užití

Nález OPL ve škole

1. Nález látky v prostorách školy:

- nepodrobovat žádnému testu ke zjištění jeho chemické struktury
- ihned oznámit vedení školy
- za přítomnosti dalšího pracovníka vložit do obálky, napsat datum, čas a místo nálezu, přelepit, orazítkovat podepsat a uschovat do trezoru
- o nálezu vyrozumět Policii ČR - Králův Dvůr 974 872 740

2. Nález látky u žáka:

- nepodrobovat žádnému testu ke zjištění jeho chemické struktury
- ihned oznámit vedení školy
- za přítomnosti ředitele školy (případně zástupce ŘŠ nebo MP) sepsat stručný záznam (datum, místo, čas, jméno + podpis žáka), v případě, že žák odmítne, uvést tuto skutečnost do zápisu, založit do agendy MP
- v případě, že se látka našla u žáka, který se jí intoxikoval, předat zajištěnou látku přivolanému lékaři

3. Podezření, že žák má u sebe OPL:

- vyrozumět Policii ČR, zkonzultovat postup
- informovat zákonného zástupce
- žáka izolovat a do příjezdu Policie ČR ho mít pod dohledem
- v žádném případě neprovádět osobní prohlídku ani prohlídku jeho věcí

4. Distribuce OPL ve škole:

distribuce a šíření = trestný čin

- vyrozumět Policii ČR, zkonzultovat postup
- vyrozumět zákonného zástupce a OSPOD

Oblast prevence šikany

(Zpracováno dle Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže MŠMT č.j.: 21291/2010-28 a MP MŠMT č.j. 22294/2013-1 k řešení šikanování ve školách a školských zařízeních)

Šikanování v ZŠ je jakékoliv dlouhodobé chování, jehož záměrem je ublížit jedinci, ohrozit nebo

zastařovat jiného žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných útocích. Zahrnuje jak fyzické nebo psychické útoky, tak i slovní útoky realizované přímo nebo prostřednictvím elektronické komunikace (kyberšikana), poškozování věcí, nápadné přehlížení, ignorování.

Nikdo nemá právo druhému žádným způsobem ubližovat. Všem osobám je v prostorách školy zakázáno chovat se výše zmíněným způsobem. Všechny projevy šikanování jsou považovány za hrubé porušení ŠŘ. Každý má právo požádat o pomoc, všichni pracovníci školy jsou povinni tomu věnovat náležitou pozornost.

Řešení počáteční šikany

1. Pozorovat chování žáků a atmosféru ve třídě, odhadnout závažnost.
 2. Oznámit své podezření vedení školy a MP a domluvit se na jednotném postupu.
 3. Zjistit informace od obětí i spolužáků, pořídit zápis.
 4. Najít vhodné svědky.
 5. Provést individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky (ne oběti s agresorem).
 6. Chránit oběti šikany.
 7. Provést rozhovor s agresory, případně konfrontaci mezi nimi, pořídit zápis.
 8. Informovat rodiče obětí i agresora.
 9. Informovat zřizovatele.
 11. Svolat výchovnou komisi. Řešit problém v pedagogické radě.
 12. Rozebrat situaci se třídou, dále sledovat a pracovat se vztahy.
 13. Informovat zák. zástupce obětí šikanování o možnostech odborné pomoci při řešení takové situace, nabídnout psychoterapeutickou péči PPP nebo jiného poradenského zařízení.
 14. Výchovná opatření pro agresory:
 - pokárání, napomenutí, důtka TU, důtka ŘŠ
 - snížení známky z chování
 - doporučení rodičům obětí i agresorů návštěvy v ambulantním oddělení SVP pro děti a mládež nebo v obdobných organizacích
- V mimořádných případech:
- doporučení rodičům na dobrovolné umístění dítěte do pobytového oddělení SVP, případně DÚ
 - podání návrhu OSPOD k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v DÚ
 - vyzoomění Police ČR

Řešení pokročilé šikany

- výbuch skupinového násilí vůči oběti, tzv. třídního lynčování
1. Překonat šok, odhadnout závažnost a formu šikany.
 2. Bezprostředně zachránit oběť, zastavit násilí.
 3. Zabránit domluvě agresorů na křivé výpovědi.
 4. Pokračovat v pomoci a podpoře oběti (přivolat lékaře).
 5. Nahlásit situaci vedení školy, MP. Domluvit se na spolupráci pedagogických pracovníků při vyšetřování.
 6. Oznámit situaci Policii ČR, OSPOD, požádat je o pomoc při řešení.
 7. Informovat rodiče obětí i agresora.
 8. Zahájit vlastní vyšetřování.
 9. Informovat zřizovatele.
 10. Navázat kontakt se specialistou na šikanování – Mgr. J. Sixta 607557296
 11. Svolat výchovnou komisi. Řešit problém v pedagogické radě.
 12. Rozebrat situaci se třídou, dále sledovat a pracovat se vztahy.
 13. Informovat zák. zástupce obětí šikanování o možnostech odborné pomoci při řešení takové

situace, nabídnout psychoterapeutickou péči PPP nebo jiného poradenského zařízení.

14. Výchovná opatření pro agresory:

- napomenutí, důtka TU, důtka ŘŠ
- snížení známky z chování
- doporučení rodičům obětí i agresorů návštěvy v ambulantním oddělení SVP pro děti a mládež nebo v obdobných organizacích

V mimořádných případech:

- doporučení rodičům na dobrovolné umístění dítěte do pobytového oddělení SVP, případně DÚ
- podání návrhu OSPOD k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v DÚ
- individuální výchovný plán pro agresora

Spolupráce školy s rodiči

1. Informovat rodiče na třídních schůzkách o problematice šikany - MP a třídní učitelé.
2. Prokazatelně seznámit rodiče s Metodickým pokynem prevence šikany (Krizovým plánem, MPP, Školním plánem proti šikanování) a se Školním řádem.
3. Doporučit rodině, aby si všímala možných náznaků šikany a nabídnout jim pomoc.
4. Při podezření na šikanování jednat s rodiči oběti i agresora.
5. Zachovat taktní přístup a důvěrnost informací.
6. Doporučit rodičům možnost porady s psychologem.
7. Zpřístupnit informace pro rodiče o varovných příznacích šikanování a kontaktech při vyhledávání pomoci na webových stránkách školy a na informačním panelu ve vestibulu školy.

Doprava

Rizikové chování v dopravě charakterizujeme jako takové jednání, které vede v rámci dopravního kontextu k dopravním kolizím a následně úrazům nebo úmrtím. Na naší škole se to týká těchto účastníků:

- a) chodec
- b) cyklista
- c) cestující hromadnou dopravou.

V rámci preventivních aktivit se zaměřujeme na dopravní výchovu. Zařazujeme příslušná témata do hodin Rv, Ov, Tv (použití multimediálních pomůcek) a pořádáme besedy s lektory autoškol a Policií ČR.

Rizikové faktory

- nedostatek kladných vzorů
- nedostatečné vzdělání (dopravní výchova) a praktické dovednosti (návlek na dopravním hřišti)
- osobnostní faktory (připravenost k agresivnímu jednání, úzkostnost, nízká sebekontrola ...)
- nevhodná úprava komunikací a prostředí pro návlek vhodného dopravního chování

Zastřešující organizací pro bezpečnost silničního provozu je BESIP. Na komunální úrovni se jedná o tyto partnery:

- a) městská policie
- b) dopravní policie
- c) BESIP – metodologická podpora a informace
- d) Centrum dopravního výzkumu
- e) Centrum adiktologie PK VFN a 1. LF UK Praha
- f) webové stránky: www.ibesip.cz, www.cdv.cz, www.adiktologie.cz, www.uamk-cr.cz

Legislativní rámec

Národní strategie bezpečnosti silničního provozu <http://www.ibesip.cz/Narodni-strategie-BESIP>

Zákon o provozu na pozemních komunikacích a předpisy prováděcí a související s komentářem

<http://business.center.cz/business/pravo/zakony/silnicni-provoz/>

Implementace dopravní výchovy do ŠVP <http://www.dopravnialarm.cz/media/file/ss-implementace-dopravni-vychovy-do-vzdelavaciho-kurikula-strednich-skol.pdf>

Prevence

a) nespecifická

- podpora vhodných návyků a postojů
- možnost využití dopravních hřišť
- možnost využití prostoru v projektovém dni Sportovní den a Den zdraví

b) specifická

- všeobecná = dopravní výchova (1. stupeň ZŠ)
- indikovaná a selektivní (rizikové faktory mající původ v osobnosti dítěte)

Spolupráce s rodiči

1. Poskytování informací na rodičovských schůzkách, případně individuální konzultace.
2. Písemný souhlas rodičů s dojížděním dítěte do školy na kole.

Řešení problému

1. Pokud má pedagog podezření na výrazně rizikové chování žáka, konzultuje problematiku chování s výchovným poradcem.
2. Kontaktuje rodiče dítěte, výjimečně kontaktuje policii, a to v případě, kdy by zaznamenal aktivity dětí, které mohou vést k dopravním nehodám.

Literatura a kontakty

Dopravní výchova v RVP pro 2. stupeň část I. ZŠ, Mojmír Stojan et al., Brno: MSD, 2008

Dopravní výchova v RVP pro 2. stupeň část II. ZŠ, Mojmír Stojan et al., Brno: MSD, 2008

Implementace dopravní výchovy do ŠVP, Brno: Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, Centrum dopravního výzkumu; MS Press, 2006

Šupito: bezpečně v silničním provozu: pěšky, na kole nebo kolečkových bruslích: dopravní výchova, autor Dean Lorois, ilustrace Florian Schalinski, Mutabene, Praha: 2009

Teorie dopravní výchovy, Lucie Límová, Praha: Karolinum, 2006 Šupito

Webové stránky:

www.ibesip.cz

www.cdv.cz

www.adiktologie.cz

www.uamk-cr.cz

NÁSILÍ VE ŠKOLNÍM PROSTŘEDÍ

Rozlišují se 2 typy rizikového chování, které je vyvoláno krizovou situací, která přichází z:

- a) vnitřního prostředí – šikana, kyberšikana, vandalismus atd.
- b) vnějšího prostředí – násilí způsobené osobou, která navštívila školu nebo vnikla do školy a ohrožuje žáky, pedagogy a ostatní pracovníky školy.

V rámci posuzování rizikového chování žáků ve škole sledujeme žáky a popřípadě identifikujeme, zda spadají do rizikové skupiny s násilnickými sklony (fascinace mediálním násilím, zbraněmi, výbušninami, snížená schopnost lítosti, hrubé chování k lidem a ke zvířatům, nedostatek pozitivních vztahů k dospělým a ke škole apod.). Takovýmto žákům je potřeba se více věnovat. Problematika ochrany zdraví a bezpečnosti žáků je zapracována ve školním řádu, ŠVP a do jednotlivých

předmětů.

Zaměřujeme se především na:

- školní řád
- organizační zajištění dohledu nad žáky při vzdělávání a souvisejících činnostech
- zařazení problematiky BOZ do ŠVP
- seznámení zaměstnanců a žáků školy s opatřeními zajišťujícími bezpečnost a ochranu zdraví žáků
- informování zákonných zástupců dětí a nezletilých žáků o vydání obsahu školního řádu
- hodnocení a prevence rizik s ohledem na zajištění BOZ žáků a aktuálního stavu přijatých preventivních opatření k případným mimořádným událostem včetně zajištění první pomoci žákům
- praktické nácviky činností při situacích ohrožení žáků, při mimořádných situacích a při požáru
- personální zabezpečení BOZ, vzdělávání odpovědných osob v oblasti BOZ
- prostorové a materiální vybavení a zabezpečení včetně plnění podmínek pro zajištění BOZ na užívaných sportovištích a v dalších vnitřních a venkovních prostorách škol a na místech určených pro výkon praktického vyučování

Rodiče jsou informováni o těchto záležitostech na třídních schůzkách a písemně formou dokumentů se schvalováním různých aktivit pořádaných školou (dojíždění do školy na kole, volný pohyb žáků po vesnici v době polední přestávky, účast na různých sportovních soutěžích, například hokejbal, atletika, zveřejňování fotografií na nástěnkách apod.) a zápisů v žákovské knížce.

Pro případ krizové situace máme vytvořený seznam kontaktů na všechny osoby, jimž je třeba podat sdělení či požádat o součinnost. Žáci pravidelně absolvují exkurzi do hasičského záchranného sboru a zdravotnické školy, v rámci výuky zařazujeme aktivity věnované předcházení výskytu krize – řešení konfliktů, nácvik zásad první pomoci, organizujeme programy pro prevenci rizikového chování, průběžně monitorujeme formou dotazníků klima ve škole. Máme zpracovaný bezpečnostní plán, který identifikuje konkrétní možné předvídatelné rizikové jevy, identifikuje místa ve škole, se kterými může být riziko spojeno, stanovuje cíle, odpovědnosti a nástroje určené k prevenci vzniku rizikového jevu.

Dále máme zpracovaný krizový plán pro případ ohrožení školy, který zahrnuje informovanost všech pracovníků školy a jejich žáků, informovanost rodičů a propojení se záchranným systémem v regionu.

Rizikové faktory

- nedostatek rodičovské kontroly a podpory
- nedostatečná nabídka nebo dostupnost alternativ trávení volného času
- poruchy chování, rizikové chování
- uzavřenost, úzkosti, deprese

Legislativní rámec

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

Vyhláška č. 64/2005 Sb., o evidenci úrazů dětí, žáků a studentů

Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských zařízeních
Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, čj. 21291/2010-28

Prevence

Jedná se o specifickou primární prevenci, která zahrnuje aktivity věnované předcházení výskytu krize.

- a) sekundární intervence – zahrnuje kroky, které je třeba podniknout bezprostředně po krizi, např.: evakuace žáků do bezpečí
- b) terciální intervence – zahrnuje poskytování dlouhodobé následné péče těm, kteří prožili těžkou krizovou situaci, např.: monitorování a podpora přátel obětí kolem jednoho roku po události

Řešení problému

1. Ve školním prostředí vytváří pedagog prostředí zázemí klidu a důvěry.
2. Spolupráce s rodiči.
3. Spolupráce s PPP.

Literatura a kontakty

Ochrana člověka za mimořádných událostí na 2. stupni ZŠ – www.zdrsem.cz

Pro případ ohrožení – www.hzscr.cz

Víš, odkud voláš o pomoc na tísňovou linku 112? - www.hzscr.cz/soubor/vis-odkus-volas-publikace-pdf.aspx

Bezpečnostní portál – účinný nástroj edukace první pomoci dětí a mládeže a jejich rodičů a pedagogů – www.zachranny-kruh.cz

Učebnice pro Ov a Rv se schvalovací doložkou MŠMT dostupné na: odbyt@fortuna.cz a na jbrajer@mbox.vol.cz

DVD „Ochrana člověka za mimořádných událostí“ - <http://www.hzscr.cz/clanek/dvd-ochrana-cloveka-za-mimoradnych-udalosti-schola-ludus.aspx>

www.pokos.army.cz

NEGATIVNÍ PŮSOBNÍ SEKT

Pod pojmem sekta rozumíme určitou ohraničenou sociální skupinu, jejíž členové sdílejí ideologický koncept, jehož prostřednictvím se skupina vymezuje vůči svému okolí, a dochází při tom k postupné sociální izolaci, manipulaci a ztrátě soukromí.

Ronald Enroth definoval 9 společných znaků, jejichž existenci lze u sekty očekávat:

1. **autoritářské** – vůdce vyžaduje naprostou a nediskutovatelnou moc nad ostatními členy, jejich věrnost a oddanost
2. **opoziční** – chování i hodnoty sekty jsou v přímém protikladu k chování a hodnotám majoritní společnosti a kultury
3. **výlučné** – skupina je tou jedinou, která šíří „pravdu“, a proto její případné opuštění znamená pro odpadlíka ohrožení spásy i života
4. **zákonické** – existence nekonečných seznamů pravidel, zásad a zákazů, které jsou nejvyšší autoritou pro celý život
5. **subjektivní** – kladení důrazu na zkušenosti, zážitky, pocity a emoce
6. **pocit pronásledování** – vyskytuje se u naprosté většiny sekt – neustálý pocit vnějšího ohrožení a podpora pocitu vlastní významnosti a výjimečnosti
7. **důraz na sankce** – jakékoliv nepřizpůsobivé chování je přísně sankcionováno
8. **esoterické** – společné sdílení tajemství vzbuzuje ve členech pocit vlastní výlučnosti
9. **protikněžské** – absence placeného profesionálního duchovenstva, důraz aktivní účasti všech členů.

Charakteristické rysy sekt (podle L. Hory):

- izolovanost, relativní uzavřenost
- posilování pocitu výlučnosti
- udržování nonkonformního opozičního postavení
- touha po zbudování ideálního společenství
- zdůrazňování etických rozměrů náboženského života
- autoritativní systém řízení

- existence jednotného a vysvětlujícího univerzálního klíče
- eklekticismus

Náboženské skupiny působící v České republice:

Společenství svědků Jehovových (jehovisté)

- hl. bodem je očekávání nadcházejícího konce světa
- odmítání krve a krevních derivátů
- „nadřazenost Božího zákona“ = v případě střetu Božích a světských zákonů jehovisté jednoznačně upřednostňují Boha jako jedinou autoritu
- neslaví obecně sdílené církevní ani státní svátky, odmítají i oslavu narozenin

Církev Ježíše Krista Svatých posledních dní (mormoni)

- učení vychází z protestantských tradic, důležitou roli hraje mormonská nauka o historii ztracených izraelských kmenů v Americe, o Ježíšově založení církve v Americe nebo o poslušnosti „žijícímu prorokovi“ - prezidentovi církve
- problém rasismu – církev odmítala přijímat černochoy
- odmítají drogy, předmanželský sex, ale i například kávu
- staromilecké názory včetně „smíření krve“

Společenství Ducha Svatého pro sjednocení světového křesťanstva (Církev sjednocení; moonisté)

- vychází z učení kontroverzního reverenda Moona, který má dokončit Ježíšem započaté dílo a nastolit Boží království na Zemi
- noví členové jsou často k církvi lákáni pod zcela jinou záminkou, a navíc je proti nim používána manipulativní technika „bombardování láskou“
- získává nové členy i technikami náboru, které lze označit za silně manipulativní a ohrožující psychické zdraví
- jako velký problém byla vnímána i snaha předáků moonistů separovat a izolovat nové členy od jejich rodin a předešlého života

Scientologická církev (scientologie)

- scientologové věří, že člověk může studiem získat vlastní nesmrtelnost tím, že přetne koloběh zrození a smrti, do nějž vstoupili v minulosti
- využívají neetické metody při získávání nových členů, kterým slibují mimořádné pokroky v jejich životech

Satanismus

- organizačně i myšlenkově zcela nejednotný proud různých směrů a hnutí, které spojuje především uctívání „padlého anděla“ Satana, jež je chápán jako faktický protiklad a odpůrce Boha
- je součástí mnoha krvavých zločinů
- ovlivňuje nejen kulturu (inspirované malíře, spisovatele a hudebníky), ale i společnost jako takovou
- v současnosti nejsou rizikem ani tak lidské oběti nebo vraždy ve jménu Satana, ale spíše komerční zneužívání touhy mladistvých po něčem zakázaném a tajemném
- dochází k zneužívání návykových látek (marihuany, alkoholu), k rizikovému sexuálnímu chování, ale také může hrozit sebevražedné jednání

Mezi rizikové faktory například patří potřeba jedince někam patřit, být vnímán jako osobnost, ulehčit si v odpovědnosti za své rozhodování, touha po moci, orientace v nepoznaném, zbavit se stereotypu atd.

V rámci výuky OV a Rv seznamujeme žáky s riziky a praktikami těchto skupin. Vymezujeme pojem sekta a jeho významové roviny a rozlišujeme působnost sekty a tradičního náboženství. Dále seznamujeme žáky s možnými riziky vstupu do sekty a s procesem závislosti na sektě. Necháváme žákům prostor k otevřené diskuzi. U každého podezření o výskytu daného jevu by měli být vždy informováni: ředitel školy, rodiče či zákonný zástupce a třídní učitel. Lze kontaktovat i školního metodika prevence, výchovného poradce, PPP, OSPOD, policii či Linku důvěry.

Spolupráce s rodiči

1. Při podezření o výskytu daného jevu kontaktovat rodiče či zákonného zástupce, popřípadě doporučit a poskytnout kontakt na odbornou péči.
2. V případě, že je žák pod silným vlivem rodiče – sektáře a nijak negativně neovlivňuje své spolužáky a okolí, nutno respektovat příslušnost. Pouze možnost poskytnutí opory, pokud by ji sám žák potřeboval.
3. V případě, že rodiče jsou příslušníky sekty a jejich dítě negativně ovlivňuje své spolužáky, poradit se s odborníky, popřípadě nahlásit situace na OSPOD (pokud by byla jistota kvalifikace trestného činu).

Legislativní rámec

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání

Zákon č. 89/2012, občanský zákoník

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2012-2015

Prevence

Z hlediska prevence je klíčová oblast důsledků pro duševní a somatické zdraví, sociální postavení, ekonomickou oblast, ojediněle též trestně-právní důsledky (nabádání či podpora trestné činnosti páchané v zájmu sekty).

- seznámit žáky s riziky a praktikami skupin
- umět zmapovat existenci a základní charakteristiku konkrétních sekt v České republice
- naučit žáky rozlišovat mezi sektou a tradičním náboženstvím a možnostmi pojetí/výkladu tradičních náboženství vymezit pojem sekta, jeho významové roviny
- seznámit žáky s možnými riziky vstupu do sekty a s procesem závislosti na sektě
- zabývat se základními předpoklady inklinace lidí k těmto skupinám
- umět diskutovat se žáky o dané tematice a snažit se odpovědět na případné dotazy
- naslouchat svým žákům a mít přehled o tom, jaké jsou mezi nimi aktuální informace
- nikdy striktně neodsuzovat, spíše vysvětlovat a snažit se o posilování pouta důvěry
- vyhýbat se tomu, abychom některá témata tabuizovali
- snažit se poskytovat co nejobjektivnější informace
- nesnažit se vnucovat „správný“ pohled na věc a nechat zaznít i jiné názory
- nikdy nezesměšňovat „idoly“
- vždy problém konzultovat s odborníky

Literatura a kontakty

Allan J. a kol.: Víra a vyznání, Bratislava 1993

Barett D.V.: Sekty, kulty, alternativní náboženství, Ivo Železný 1998

Enroth R. a kol.: Za novými světy – Průvodce sektami a novými náboženstvími, EELAS 1995

Hassan S.: Jak čelit psychické manipulaci zhoubných kultů, nakladatelství Tomáše Janečka 1994

Miovský M., Skácelová L. a kol.: Návrh doporučené struktury minimálního preventivního programu prevence rizikového chování pro základní školy, Klinika adiktologie UK 1. LF a VFN, Togga 2012

Novotný A., Vojtíšek Z.: Základní orientace v nových náboženských směrech, Oliva 1994

Říčan P.: Psychologie náboženství, Portál 2002

Sekot A.: Sociologie náboženství, Svoboda 1985

Vojtíšek Z.: Encyklopedie náboženských směrů v České republice, Portál 2004

Vojtíšek Z.: Pastorační poradenství v oblasti sekt a sektářství, L. Marek 2005

Internetové odkazy

<http://sekty-cz.webs.com/problematikasekt.htm>

<http://www.sekty.cz/www/index.php>

<http://www.prevence-praha.cz/sekty?start=2>

<http://cpons.webpark.cz/>

Poruchy příjmu potravy

= mentální anorexie a bulimie

Mentální anorexie je porucha charakterizovaná úmyslným snižováním tělesné hmotnosti.

Základním kritériem je nízká tělesná hmotnost (alespoň o 15% nižší než odpovídá věku a výšce) a aktivní snaha hubnout nebo nepřibrat.

Mentální bulimie je porucha charakterizovaná zejména opakujícími se záchvaty přejídání, spojenými s přehnanou kontrolou tělesné hmotnosti. Základním kritériem přejídání je subjektivní pocit ztráty kontroly nad jídlem (zvracení, diety, hladovky, intenzivní cvičení apod.).

Poruchy příjmu potravy se rozvíjejí pomalu a nenápadně, ztracené v nevhodných stravovacích návycích. Patří mezi nejčastější problémy dospívajících dívek. Mohou způsobovat řadu zdravotních komplikací

Rizikovými faktory jsou například:

- přílišný důraz na vzhled
- nedostatek rodičovské kontroly
- prezentování nevhodných módních vzorů diet
- nevhodné stravovací a pohybové zvyklosti
- nadváha, obezita
- nízké sebevědomí atd.

Vývoj poruchy může souviset také se skrytou patologií rodiny, proto součástí léčebné péče je i psychoterapeutická pomoc.

Jednotka specializované péče pro PPP PK VFN, Ke Karlovu 11, Praha 2, tel.: 224 965 353 – každou 3. středu v měsíci v 14.30 Klub pro rodiče a blízké osoby pacientů s PPP

Dětská psychiatrická klinika, V úvalu 84/1, Praha 5, tel.: 224 433 400

Anabell – občanské sdružení (posta@anabell.cz)

Krizové centrum RIAPS, Chelčického 39, Praha 3, tel.: 222 580 697

Linky důvěry

Síť organizace STOB (redukce nadváhy – programy pro rodiny)

Fórum zdravé výživy: www.fzv.cz

Legislativní rámec

- programy a publikace
- www.idealni.cz, www.doktorka.cz, www.lekarna.cz, www.anabell.cz, www.stop-ppp.estranky.cz, www.boulimie-anorexie.cz

Prevence

V rámci prevence se snažíme (v rámci výuky především v předmětech Pp a Rv) zaměřovat na předcházení nevhodných redukčních diet a prostředků na hubnutí, předcházet šikaně pro vzhled, oblečení, tělesný výkon a snažíme se nabízet vhodné materiály – příručky týkající se tohoto problému.

Vychováváme žáky k přiměřenosti a umírněnosti v postojích klademe důraz na nebezpečí jednostranných nebo extrémních postojů ve výživě, životním stylu, ve sportu.

Spolupráce s rodiči

1. Poskytování informací na rodičovských schůzkách, případně individuální konzultace
2. Poskytování zpětné vazby o některých jídelních zvyklostech dítěte.

3. Zprostředkování kontaktu s psychologem nebo lékařem v případě potřeby.

Řešení problému

1. Pokud dítě výrazně zhublo nebo bylo opakovaně přistiženo, že zvrací, sebepoškozuje se a přestalo chodit do školní jídelny, okamžitě kontaktovat rodiče či pediatra.
2. Pokud má pedagog podezření, že má žák projevy tohoto rizikového chování, kontaktuje výchovného poradce a případný problém s ním konzultuje.

Literatura a kontakty

Krch F. D.: Mentální anorexie, Portál 2010

Krch F. D.: Mentální bulimie – jak bojovat s přejídáním, Grada 2008

Papežová HH. A kol. Spektrum poruch příjmu potravy, Grada 2010

Jednotka specializované péče pro PPP PK VFN, Ke Karlovu 11, Praha 2, tel.: 224965353

Dětská psychiatrická klinika, V úvalu 84/1, Praha 5, tel.: 224433400

Krizové centrum RIAPS, Chelčického 39, Praha 3, tel.: 222580697

Sít' organizace STOB (redukce nadváhy – programy pro rodiny)

Webové stránky

www.fzv.cz

www.doktorka.cz

www.anabell.cz

www.stop-ppp.estranky.cz

www.bulimie-anorexie.cz

www.lekarna.cz

RASISMUS, EXTREMISMUS, XENOFOBIE, ANTISEMITISMUS

a) rasistické chování – je takové, které na základě přisouzení psychických a mentálních schopností a dovedností skupinám definovaným podle biologického, rasového či národnostního původu tyto příslušníky těchto skupin hodnotí a případně (ve formě „tvrdého rasismu“) je i poškozují.

b) extremistické chování – je takové, které je vědomě konáno ve prospěch politických, náboženských a etnických hnutí a ideologií, která směřují proti základům demokratického ústavního státu

c) xenofobní chování – je takové, které na základě subjektivně stanovených prvků cizosti (jinakosti) vyvolává obavy ze subjektů, které jsou jako cizí pojmány a v krajních případech může vést k jejich poškozování, což vyvolává protireakci

d) antisemitské chování – je takové, které poškozují objekt židovského charakteru kvůli tomu, že tomuto objektu přisuzuje určité negativní vlastnosti či symbolický význam na základě subjektivní percepce židovství

Výskyt rasismu a extremismu ve škole je podmíněn i tradicemi, specifiky a problémy určitého regionu a podmínkami na konkrétní škole.

Silný vliv je také z řad blízkých vrstevníků a rodiny. Důležité jsou i osobní zážitky.

Mezi rizikové typy chování žáků například patří: verbální a fyzické napadání spolužáků, zaměstnanců školy kvůli jejich politickému či náboženskému přesvědčení, anebo rasovému, národnostnímu, etnickému; zpochybňování oficiálních výkladů historie či pojetí soudobé demokracie ve prospěch extremistického výkladu; agitace ve prospěch extremistických hnutí na půdě školy a snaha získat nové stoupence; využití školních počítačů a serverů k vytváření a umístění extremistických internetových stránek; zanedbávání školních povinností kvůli volnočasovým extremistickým aktivitám mimo školu apod.

V hodinách Ov a D se žáci seznamují s demokratickými hodnotami a principy lidských práv a tolerance, o negativech spojených s minulostí a současností jednotlivých typů chování a možnostech sankcí za jejich projevy.

Rizikové faktory

- agresivita
- narcismus
- odcizení a potřeba začlenění
- nadměrné autoritářství
- politický vliv okolí
- pedagogická nekompetence
- protekce/korupce
- kriminalita
- politikaření a nedodržování demokratických hodnot

Legislativní rámec

Strategie boje proti extremismu, <http://www.mvcr.cz/clanek/extremismus-vyrocní-zpravy-o-extremismu-a-strategie-boje-proti-extremismu.aspx>

Metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k výchově proti projevům rasismu, xenofobie a intolerance, <http://www.msmt.cz/socialni-programy/metodicky-pokyn-ministerstva-skolstvi-mladeze-a-telovychovy>

Zákon č. 198/2009 Sb. O rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Směrnice Rady 2000/43/ES

Rámcové rozhodnutí Rady 2008/913/SVV

Prevence

- zprostředkovávat demokratické hodnoty a principy lidských práv a tolerance
- informace o extremismu a o negativě spojených s minulostí a současností extremismu, rasismu, xenofobie a antisemitismu a možnostech sankcí za projevy extremismu a souvisejících jevů
- možnost využití životních příběhů, uměleckých děl s následnou besedou
- okamžitě a razantně vystoupit proti projevům intolerance mezi žáky vyvolanými uvedenými postoji a názory

Spolupráce s rodiči

1. V případě opakovaných verbálních či vizuálních projevů s možnými podtexty chování vyrozumět rodiče.
2. Doporučit rodičům či zákonným zástupcům vedení diskuse se svým dítětem o problémech souvisejících s uvedenými postoji a nabídnout mu možnost volnočasové aktivity.

Řešení problému

1. Zjistit hloubku extremistického přesvědčení či rasistických, xenofobních anebo antisemitských postojů u jednotlivců a zjistit případné vazby na extremistickou scénu mimo školu.
2. Zjistit rozšíření uvedených postojů v kolektivu, třídě, škole.
3. Vyvolat diskusi o problémech souvisejících s uvedenými postoji s cílem odhalit jejich příčinu.
4. Nabídnout alternativní volnočasové aktivity.
5. Zaměřit výuku na tyto problémy.
6. Okamžitě a razantně vystoupit proti projevům intolerance mezi žáky vyvolanými uvedenými postoji a názory.

7. Pozvat experty k diskusi s žáky.
8. Informovat rodiče v případě zjištění uvedených hlouběji zakotvených postojů a nabídnout jim spolupráci.
9. V případě závažných projevů (především násilných) informovat Policii ČR.
10. Nevhodné je okamžité vyhrožování tresty a zákonnými postihy v případě kontroverzních názorů v běžných diskusích.

Odkazy, kontakty a literatura

Demjančuk N., Drotárová L.: Vzdělání a extremismus, Nakladatelství Epoque, Praha 2005

Interkulturní vzdělávání a extremismus: <http://www.msmt.cz/socialni-programy/interkulturni-vzdelavani-a-extremismus>

Bezpečnostní hrozby – extremismus: <http://www.msmt.cz/socialni-programy/interkulturni-vzdelavani-a-extremismus>

Odbor bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra ČR: <http://www.mvcr.cz/clanek/odbor-prevence-kriminality.aspx>

Člověk v tísní o. s.: <http://slovekvtisni.cz/>

Nevládní organizace proti pravicovému a etnickému extremismu, rasismu a xenofobii:

Český helsinský výbor: <http://helcom.cz/>

Nadace Tolerance a občanská společnost: <http://www.ecn.cz/tolerance/>

V případě rasistických střetů ve škole vyvolaných jednáním romských žáků možnost obrátit se na romské poradce a romské organizace: <http://www.romea.cz>, <http://www.drom.cz>

Metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k výchově proti projevům rasismu, xenofobie a intolerance: <http://msmt.cz/socialni-programy/metodicky-pokyn-ministerstva-skolstvi-mladeze-a-telovychovy>

RIZIKOVÉ SEXUÁLNÍ CHOVÁNÍ

K rizikovému sexuálnímu chování patří předčasný začátek pohlavního života, pornografie, prostituční chování, prezentování vlastních explicitně erotických materiálů na internetu apod. ještě před 15. rokem věku dítěte. Patří sem i další faktory, jako například asociální chování, agresivita, sebepoškozování spíše u dívek, nadužívání alkoholu a drog. Sexuální rizikové chování se může pojít s heterosexuálním, homosexuálním i bisexuálním chováním.

Dítě může být buď aktivním konatelem rizikového sexuálního chování nebo jeho obětí.

Na riziko sexuálního rizikového chování nás může upozornit tzv. „triáda symptomů“: noční pomočování i po 12. roce života, krutost ke zvířatům a žhárství.

Primární prevencí se rozumí hlavně vytváření zdravých postojů, které následně ovlivňují chování jedinců.

Velmi důležité je vybudování si dobrého vztahu učitel – žák. Když si učitel vytvoří k dítěti dobrý vztah a respektuje ho, je i dítě následně motivováno akceptovat to, co učitel říká. V neúspěšném dítěti je potřeba podporovat sebevědomí a dopřát mu prostor pro zažití úspěchu. Vždy by mělo být dítě informováno o všem, co ho zajímá, důležitá však zůstává forma sdělení.

Tato témata zařazujeme do hodin Pp a Rv. V hodinách se snažíme poskytovat poradenství o způsobech, jak předcházet vzniku pohlavních chorob, podporujeme zdravé postoje k vlastnímu tělu, mezilidským vztahům i sexu jako takovému. Rozlišujeme, co je sexuální zneužívání a rizikové sexuální chování. Seznamujeme děti s možností, na koho se mohou v případě potřeby a nutnosti obrátit (učitel, lékař, policie). Podporujeme též možnost otevřené komunikace (limity, jasná pravidla).

Existují 3 základní ukazatele, kdy lze sexuální chování pokládat za škodlivé a kdy bychom měli zasáhnout:

1. Pokud dítě sexuální neprovádí v soukromí.
2. Pokud vznikne podezření, že při něm nějak zraňuje sebe nebo někoho dalšího.
3. Pokud se ze sexuálního chování stane nutkové chování = dítě zanedbává své běžné

povinnosti, hygienu, přátele, učení apod.

Rizikové faktory

- rodinné prostředí
- výchova (nedostatečná kontrola)
- prožité trauma
- handicap
- riziková místa (špatně osvětlená)
- dostupnost pornografie

Legislativní rámec

Trestní zákoník zák. č. 40/2009 Sb.

Prevence

- nejdůležitějším prvkem je vztah
- učitel pracuje na vytváření dobrého vztahu s každým dítětem
- v neúspěšném dítěti podporovat sebevědomí a dopřát mu prostor pro zažití úspěchu
- důsledně informovat a poučovat žáky o sexuálním životě, na koho se mohou v případě nouze obrátit (policie, učitel, zdravotník apod.)
- učit děti říci NE
- dávat dětem prostor k otevřené komunikaci
- o částech lidského těla týkajících se pohlavních orgánů mluvit bez zvláštního emočního náboje
- dítě informovat o všem, co ho zajímá
- zabezpečit dobrou spolupráci školy a rodiny
- propojit zdravotní, sociální a výchovné intervence

Řešení problému

1. spolupráce s rodiči

Podle závažnosti lze řešit vzniklou situaci ve škole za přítomnosti rodičů, ředitele školy, třídního učitele, nebo ve složitějších případech zprostředkovat kontakt rodičů se specializovaným pracovištěm, které nabízí psychologické, terapeutické a poradenské služby.

2. rodiče nemají zájem řešit situaci

Vzniklou situaci musí řešit školní metodik prevence, výchovný poradce a klinický psycholog.

Pokud dojde ve vzniklé situaci k trestnému činu, musí škola vyrozumět o dané situaci OSPOD či policii.

3. Zjišťovat sociální klima ve třídě. Každé sdělení dítěte je potřeba brát vážně. Nepřísluší nám však posuzovat pravdivost oznámení či tvrzení dítěte. To přísluší soudu.

4. Pokud má učitel obavy, poradí se s odborníkem (třídní učitel, školní metodik prevence, výchovný poradce, klinický psycholog).

5. Pokud učitel zaznamená tělesné změny u dítěte, upozorní rodiče a nabídne jim návštěvu odborníka (pediatr, sexuolog, gynekolog, urolog či androlog).

Literatura a kontakty

Bentovim A.: Týrání a sexuální zneužívání v rodinách, Grada 1998

Chmelík J. a kol.: Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita, Portál 2003

Milfait R.: Komerční sexualizované násilí na dětech, Portál 2008

Rašková M.: Připravenost učitele k sexuální výchově v kontextu pedagogické teorie a praxe v české primární škole, Univerzita Palackého v Olomouci 2008

Weis P., Zvěřina J.: Sexuální chování obyvatel ČR. Situace a trendy, Portál 2001

Weis P.: Sexuální deviace, Portál 2002

Weis P.: Sexuální zneužívání dětí, Grada 2005

Weis P. a kol.: Sexuologie, Grada 2010

Internetové odkazy

<http://planovanirodiny.cz>

www.linkabezpeci.cz

http://business.center.cz/business/pravo/zakony/trestni-zakonik/cast2h2dl.aspx*par168

http://www.tadysenedotykej.org/Default_cz.asp

SEBEPOŠKOZOVÁNÍ

= komplexní autoagresivní chování, které na rozdíl od sebevraždy nemá fatální následky a které lze nejlépe chápat jako nezralou, maladaptivní odpověď na akutní anebo chronický stres, nezvladatelné emoce či myšlenkové pochody. Existují různé způsoby sebepoškozování s rozdílnou závažností poškození. Nejčastěji pozorovaným sebepoškozujícím chováním je:

- řezání (žiletkou, střepem apod.)
- pálení kůže
- škrábání
- píchání jehlou
- rozrušování hojících se ran
- značkování rozpálených kovem
- obrušování popálené kůže
- kousání, údery, nárazy
- dloubání, tahání kůže a vlasů a další.

Sebepoškozování se může týkat kterékoliv části těla, nejčastějším místem poškození však bývají ruce, zápěstí a stehna. Závažnost poškození může sahát od povrchových ran až po poranění vedoucí k trvalému znetvoření.

Sebepoškozování typicky začíná ve věku od 12 do 15 let, ale výjimkou není ani první poškození se kolem 7 let nebo i dříve. Může trvat týdny, měsíce nebo roky. V mnoha případech má spíše cyklický než lineární průběh, je praktikováno v určitých obdobích, pak vymizí a po přestávce se opět objevuje.

Sebepoškozující chování se dává do přímého vztahu k biologickým, sociálním a psychologickým/psychiatrickým vyvolávajícím faktorům.

Motivem sebepoškozování bývá nejčastěji:

- snaha zmírnit vnitřní napětí, snaha uniknout z nesnesitelné situace nebo neúnosného duševního stavu, snaha odstranit pocity viny, studu, dosažení pocitu očistění
- snaha získat pocit kontroly nad vlastním tělem a psychikou
- snaha dosáhnout pocitu uspokojení z tělesného prožitku bolesti nebo tepla krve
- tělesné vyjádření nevyslovitelných pocitů, vyjádření hněvu na sebe, např. za vlastní slabost nebo za nedostatek disciplíny
- odpoutání pozornosti od jiných problémů
- manifestace potřeb, demonstrace vlastní síly nebo dosažení péče a ochrany, získání pocitu bezpečí nebo jedinečnosti
- znovuprožití traumatu ve snaze o jeho zpracování
- dosažení poranění, která jsou viditelná a léčitelná na rozdíl od těch neviditelných duševních
- dosažení neatraktivnosti pro ostatní.

Přímým spouštěčem bývá nejčastěji pocit ztráty a opuštění, pocit studu, kritika. Emocemi, které jsou nejčastěji přítomny před sebepoškozováním (ale i po něm), jsou zlost na sebe a smutek. Aktu sebepoškozování téměř vždy předchází izolace, někdy se však děti poškozují v přítomnosti kamaráda/ky či ve skupině.

Rizikové faktory

- emoční labilita

- impulzivita
- výrazný egocentrismus
- zanedbávání
- zneužívání
- chybění hranic ve výchově
- chybění prostoru pro zdravé vyjádření agresivity
- dysfunkční rodina
- časná ztráta nebo separace od jednoho z rodičů
- porucha příjmu potravy
- posttraumatická stresová porucha
- šikana
- negativní vzory – poškozující se spolužák/skupina (emo, gotici)
- šokovaný, indiskrétní, odsuzující, trestající učitel

Spolupráce s rodiči

1. Poskytování informací na rodičovských schůzkách, popřípadě individuální konzultace.
2. Využití úředních hodin ve Školním poradenském pracovišti.
3. Poskytování zpětné vazby o chování dítěte.
4. Zprostředkování kontaktu s psychologem, psychiatrem nebo pediatrem v případě potřeby.

Řešení problému

Řeší: výchovný poradce, třídní učitel, školské poradenské pracoviště, pediatr/pedopsychiatr, eventuálně OSPOD.

a) přímé riziko závažného ublížení či ohrožení života – psychiatrické oddělení či klinika spádové nemocnice, centrální příjem nejbližší psychiatrické léčebny (i nedobrovolně, ideálně po předchozí telefonické konzultaci)

b) žák není aktuálně ohrožen závažným sebezraněním – dostupná psychiatrická či psychologická ambulance (ideálně s doporučením od pediatra po telefonickém objednání rodiči); krizová centra (není třeba doporučení, předchozí telefonická nebo e-mailová domluva); Linky důvěry

Dětské krizové centrum, V zápolí 21, 141 00 Praha 4, tel.: 241 480 511, 777 664 672,

ambulance@дитеkrize.cz, provozní doba: Po, St 8.00 – 16.00, Út – Čt 8.00 – 18.00, Pá 8.00 – 14.00

Krizové centrum RIAPS, Chelčického 39, Praha 3, tel.: 222 580 697, nepřetržitý provoz

Centrum krizové intervence Psychiatrické léčebny Praha-Bohnice, Ústavní 91, Praha 8, tel.: 284 016 110, cki@plbohnice.cz

Krizové centrum Spondea, Sýpka 25, Brno – Černá Pole, tel.: 541 235 511, 608 118 088,

krizovapomoc@spondea.cz

Linka Bezpečí – tel.: 116 111, pomoc@linkabezpeci.cz

Linka důvěry Centra krizové intervence PL Bohnice – tel.: 284 016 666

Linka důvěry Dětského krizového centra – tel.: 241 484 149, problem@дитеkrize.cz

Linka důvěry RIAPS – tel.: 222 580 697, linka@mcssp.cz

Telefonická krizová intervence KC Spondea – tel.: 541 235 511, 608 118 088, chat

www.chat.spondea.cz

Legislativní rámec

Samotné sebepoškozování není trestný čin, ale navádění nebo nucení k sebepoškozování, sebevraždě nebo příčiny vyvolávající sebepoškozování, jako je třeba sexuální zneužívání, týrání apod., jsou trestné činy, na něž se vztahuje oznamovací povinnost.

- Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí
- Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník
- Zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu v platném znění

Prevence

a) nespecifická

- posilování schopnosti dětí zvládat zátěž
- posilování schopnosti rozeznávat existující silné stránky a rozvíjet je
- naučit obracet se na druhé a navazovat s nimi vztahy autentickým a smysluplným způsobem a účastnit se aktivit, při kterých mohou pociťovat smysluplnou vazbu a sounáležitost

b) specifická

- pomoci odhalit spouštěče sebepoškozování
- pomoci zlepšit schopnost uvědomit si stresory udržující sebepoškozování
- zlepšit schopnost rozeznat, prožívat a zvládat produktivnějšími, pozitivními způsoby emoční stavy a vlastní emoce, naučit vhodnějšími strategiím zvládání stresu a poskytnout adaptivnější alternativy pro řešení zátěžových situací
- motivace a asistence při odstraňování přidružených problémů

Jak postupovat

- posoudit aktuální riziko závažného sebepoškozování a v případě jeho přítomnosti odeslat dítě, eventuálně i proti vůli rodičů, do spádového psychiatrického zařízení
- kontaktovat rodinu, systematická dlouhodobá spolupráce s rodinou
- předat dítě psychologovi PPP
- motivovat dítě a rodinu k návštěvě specialisty
- stanovit jasně hranice a pravidla na půdě školy
- žák může za učitelem přijít kdykoliv, když pociťuje nutkání poškodit se

Odkazy a literatura

Platznerová – Sebepoškozování, Galén 2009 – pro lékaře, ale obsahuje množství informací přínosných pro pedagogy

Kriegelová – Záměrné sebepoškozování, Grada 2008 – pro psychology, ale obsahuje množství informací přínosných pro pedagogy: http://www.grada.cz/zamerne-sebeposkozovani-v-detstvi-a-adolescenci_4985/kniha/katalog

Materiál MZ ČR pro poškozující se děti a jejich rodiče: http://www.program-pz.cz/sites/default/files/Pro%C4%8D_ubli%C5%BEuju_s%C3%Alm_sob%C4%9B_0.pdf

Zahraniční zdroje: <http://www.selfharm.net/> nebo <http://www.harmless.org.uk/>

TÝRÁNÍ A ZNEUŽÍVÁNÍ DÍTĚTE

= syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (CAN – Child Abuse and Neglect)

Jedná se o jakoukoliv formu týrání, zneužívání a zanedbávání dětí. Projevy tohoto problému můžeme rozpoznat zejména:

a) ve změnách v chování dítěte

- nezájem o dění kolem
- zvýšená opatrnost v kontaktu s dospělým
- vyděšené reakce v přítomnosti konkrétních dospělých
- vyhýbání se školním i mimoškolním aktivitám
- zvýšená citová podrážděnost a agresivní projevy na sebemenší projevy
- potíže se soustředěním a zhoršení prospěchu ve škole
- sebepoškozování
- útoky z domova apod.

b) na fyzickém vzhledu dítěte

- modřiny, podlitiny
- otoky částí těla

- otisky dlaně a prstů
- otisky různých předmětů na těle
- opakovaná zranění
- stopy po opaření nebo popálení

c) na projevech zanedbávání dítěte

- podvýživa, hlad
 - špatná hygiena, zkažené zuby
 - nevhodné oblečení vzhledem k počasí
- s dítětem se nikdo neučí, nezajímá se o školní povinnosti
 - chudá slovní zásoba
 - špatné vztahy s rodiči
 - touha po citu a pozornosti jakéhokoli dospělého člověka
 - zdráhá se odcházet domů
 - olizuje věci, kouše si nehty apod.

U každého podezření o výskytu daného jevu musí být vždy informován ředitel školy. Školní metodik prevence spolupracuje s výchovným poradcem, třídním učitelem, se školským poradenským zařízením, pediatrem, orgánem sociálně právní ochrany dítěte.

Pokud má učitel jistotu, že byl spáchán trestný čin, má ze zákona povinnost obrátit se na orgány činné v trestním řízení (policie).

Pokud má učitel podezření, zákon určuje školám za povinnost nahlásit tuto skutečnost sociálnímu pracovníkovi z orgánu sociálně právní ochrany dětí (OSPOD) = Zákon č. 359/1999 Sb.

Problematiku nebezpečí týrání dítěte zařazujeme do výuky v předmětech Ov, Rv, Pp a do třídnických hodin – školní řád a dětská práva.

Řešení problému

1. Odhalení stop týrání (změny v chování žáka, fyzické známky ve vzhledu žáka, náhlé podstatné zhoršení prospěchu ...).
2. Pokud pedagog zpozoruje změny týkající se možného týrání žáka, pokusí se navázat s žákem osobní kontakt.
3. Rozhovor vede většinou třídní učitel. Pokud s ním má žák z nějakých důvodů méně formální vztah, může třídního učitele zastoupit jiný učitel, kterému daný žák důvěřuje.
4. Pokud se učiteli nepodaří navázat se žákem komunikací, měl by se obrátit na PPP.
5. Učitel doporučí žákovi možnost využití Linky bezpečí, pokud se mu nechce se svým problémem svěřit.
6. V případě nedůvěřivého dítěte se může učitel obrátit i na pomoc spolužáků nebo sourozenců.
7. Pozvat rodiče do školy. Učitel by se neměl hned ptát, proč týrají své dítě. Nejprve by měl po rodičích chtít, aby mu vysvětlili problémy, které u dítěte vyzoroval. Pedagog může z chování rodiče poznat, zda v rodině k týrání dochází či ne.
8. Pokud pedagog při schůzce s rodiči nic nezjistí a dítě se chová stále nezvykle, požádá o pomoc odborníka (pediatr, PPP – dítě musí být v doprovodu rodičů a OSPOD).
9. Pokud se potvrdí týrání dítěte, škola je povinna oznámit příslušným orgánům tuto skutečnost jako trestný čin.

SEXUÁLNÍ ZNEUŽÍVÁNÍ je závažným trestným činem proti lidské důstojnosti, na který se vztahuje povinnost překazít jej.

Řešení sexuálního zneužívání

a) dítě se samo svěří

1. Uvědomit si, že jde o velmi citlivou záležitost.
2. Seznámit s tím co nejúžší okruh dalších osob.

3. Pokud se zneužívání dopouští rodič, není žádoucí informovat ho o tom, že se nám dítě svěřilo.
 4. Komunikovat s dítětem – podrobnější vyšetřování nechat na psychologovi a policii.
 5. Vhodně dítěti sdělit, že skutečnost musíme ohlásit na policii.
 6. Ohlásit skutečnost na policii.
 7. Ocenit dítě, že za námi přišlo a ujistit ho, že pro něj uděláme všechno, co je v našich silách.
 8. Jestliže dítě nechce, abychom věc ohlásili, situaci konzultovat s odborníkem, ale od oznámení události nás to nesmí odradit.
- b) učitel zjistí tento problém z dotazníku či ankety
1. Navázat s dítětem rozhovor. Dítě se bude někdy vyjadřovat v náznacích a nejasně, proto je důležité porozumět tomu, co vlastně říká.
 2. Rozhovor navázat o přestávce nebo po vyučování tak, abychom nebudili nežádoucí pozornost ostatních žáků.
 3. Nechat žáka volně vyprávět, nevyslýchat ho a nepodsouvat mu své názory
 4. Dále pokračovat jako u předchozí situace – ad a).
- c) učitel se dozví o zneužívání od spolužáků či jiných zdrojů
1. Porovnat sdělení s naším pozorováním.
 2. Pokusit se s dítětem navázat rozhovor, ale nenutit ho do ničeho.
 3. Prostředníkovi sdělit, že je důležité, aby za námi přišlo zneužívané dítě samo.
 4. Nevyšetřovat a nijak nepátrat.
 5. Pokud si škola není jistá udávanou skutečností, oznámit věc orgánu sociálně právní ochrany, který ji prošetří.
- d) dítě je obětí sexuálního napadení
1. Pokud se dítě stalo obětí napadení cestou do školy a útočníkem je neznámá osoba, potom urychleně vše oznámit policii, rodičům a orgánu sociálně právní ochrany dítěte.
 2. Chovat se pevně a jednoznačně.
 3. Dítě neopouštět až do příchodu rodičů.

Ve všech případech je pedagog povinen oznámit tuto skutečnost řediteli školy, poté kontaktovat policii a OSPOD.

Legislativní rámec

Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník v paragrafech 364 až 368

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

Kontakty a webové stránky

Dětské krizové centrum, tel.: 241484149

Internetová poradna: problem@дитеkrize.cz

Linka bezpečí, tel.: 800155555

Linka důvěry RIAPS: 222580697, linka@mcssp.cz

ZÁŠKOLÁCTVÍ

Za záškoláctví je považována neomluvená absence žáka. Žák úmyslně zanedbává školní docházku. Porušuje tím školní řád a současně školský zákon. Bývá často nepřiměřenou formou řešení konfliktních situací rodině, ve škole.

Rozlišujeme několik kategorií záškoláctví:

- a) pravé záškoláctví – žák se ve škole neukazuje, ale rodiče si myslí, že do školy chodí
- b) záškoláctví s vědomím rodičů – odmítavý postoj ke škole nebo přílišná slabost ve vztahu k dítěti či závislost na pomoci a podpoře dítěte v domácnosti
- c) záškoláctví s klamáním rodičů – děti dokážou přesvědčit rodiče o svých zdravotních obtížích,

pro které nemohou jít do školy a rodiče jim absenci omlouvají

d) útěky ze školy – žáci do školy přijdou a během vyučování odejdou na několik hodin

e) odmítání školy – představa školní docházky činí psychické potíže; toto chování je většinou spojeno s dalšími rizikovými projevy chování, jako například zneužívání návykových látek, netolismus, dětská kriminalita aj.

V rámci prevence a řešení záškoláctví na školách je velice důležité: důslednost učitelů v dodržování školního řádu, nastavených pravidel tříd, dobrá komunikace s vedením školy, kolegy, žáky; jednotný přístup pedagogů v dodržování nastavených pravidel ve vztahu k řešení záškoláctví; kompetentní komunikace s rodiči, zákonnými zástupci žáků. Prostřednictvím školního vzdělávacího programu posilovat u žáků kladný vztah ke škole, vzdělání; svým spolužákům nabízet pozitivní vzory chování a posilovat zdravé klima školy.

Rizikové faktory

- příležitost k nelegální činnosti
- negativní vzory v okolí
- glorifikace rizik a negativního chování v médiích
- nízká úroveň vzdělání
- nezaměstnanost
- prostředí ohrožené sociálním vyloučením
- příslušnost k menšinám
- chudoba
- volání o pomoc v tíživé situaci
- disharmonický vývoj osobnosti
- projev jiné závažné psychické poruchy
- povyšování žáka s mimořádnými vědomostmi a schopnostmi
- odpor ke škole u dětí s menším nadáním
- vysoké požadavky na žáka
- negativní citové zážitky spojené se slabým prospěchem, neschopností porozumění učivu a tím i zhoršené sociální postavení v kolektivu
- špatné přizpůsobení se školnímu režimu
- experimenty s návykovými látkami
- gambling
- projevy šikanování ve škole
- zanedbávající, příliš autoritativní nebo příliš liberální výchova
- nezájem rodičů o své děti
- rodiče sami nemají dostatečně osvojené morální normy jsou pro dítě nevhodným modelem
- dítě s problémovým chováním je v roli obětního beránka v rodině
- zaměstnanost rodičů
- neochota a neschopnost rodičů motivovat dítě ke vzdělání
- nedostatečné právní povědomí o rodičovských povinnostech
- party s negativním cílem činnosti
- nedostatečná nabídka volnočasových aktivit v komunitě
- prostředí ohrožené sociálním vyloučením

Spolupráce s rodiči

1. Informovat o absenci rodiče či zákonného zástupce.
2. Společné vyšetření příčin záškoláctví.
3. Doporučit rodičům návrh, co musí udělat ke zlepšení situace.
4. Doporučit odbornou pomoc + kontakt.

Řešení problému

1. U každého podezření o výskytu daného jevu musí učitel vždy informovat ředitele školy.

2. O neomluvené i zvýšené omluvené nepřítomnosti žáka informuje třídní učitel výchovného poradce. Při zvýšené omluvené nepřítomnosti prověřuje její věrohodnost.
3. Pokud je doklad potvrzující důvod nepřítomnosti žáka nevěrohodný, může se ředitel školy obrátit na zákonného zástupce dítěte o vysvětlení nebo požádat o spolupráci příslušný správní orgán.
4. Vyšetřit příčiny záškoláctví, komunikovat přátelsky bez hodnocení a odsuzování.
5. Společně hledat cesty k nápravě.
6. Vést k dlouhodobé podpoře dítěte, které má snahu zlepšit svoje chování, nebrat to jako samozřejmost, ale oceňovat a povzbuzovat.
7. V případě neúspěšného šetření a řešení požádat o pomoc psychologa.
8. Rozmáhá-li se záškoláctví ve velkém a máme-li podezření na hrozbu závislosti, spolupracovat s PPP a centry.
9. Neomluvenou nepřítomnost do součtu 10 vyučovacích hodin řeší se zákonným zástupcem žáka třídní učitel formou pohovoru, na který je zákonný zástupce pozván doporučeným dopisem. Projedná důvod nepřítomnosti žáka, způsob omlouvání jeho nepřítomnosti, upozorní na povinnost stanovenou zákonem a seznámí zákonného zástupce s možnými důsledky v případě nárůstu neomluvené absence. O pohovoru provede zápis, do něhož uvede způsob nápravy dohodnutý se zákonným zástupcem, který jej podepíše a obdrží kopii. Odmítnutí či převzetí zápisu se do zápisu zaznamenává.
10. Pokud má žák víc než 10 nemluvených hodin, svolává ředitel školy školní výchovnou komisi. Podle závažnosti absence žáka se jí účastní: ředitel školy, zákonný zástupce žáka, třídní učitel, výchovný poradce (v našem případě vykonává funkci výchovného poradce ředitelka školy), zástupce orgánu sociálně právní ochrany dětí, školní metodik prevence, zástupce rady školy, popřípadě další odborníci. O průběhu jednání se provede zápis, který zúčastnění podepíší a obdrží kopii. Neúčast nebo odmítnutí podpisu zákonným zástupcem se v zápise zaznamenávají.

Pokud žák řádně neplní povinnou školní docházku, může mu být uloženo některé z výchovných opatření. Pravidla pro jejich ukládání stanoví školní řád. Uložení napomenutí třídního učitele, důtky třídního učitele, důtky ředitele školy či snížení stupně z chování se neprodleně oznámí žákovi a jeho zákonnému zástupci. Zaznamenává se též do dokumentace školy (katalogových listů).

11. Pokud neomluvená nepřítomnost žáka přesáhne 25 hodin, zasílá škola oznámení o zanedbávání školní docházky s náležitou dokumentací (například kopii písemného pozvání zákonných zástupců žáka k návštěvě do školy, kopii zápisu z pohovoru, písemné vyjádření výchovného poradce, kopii písemného pozvání zákonných zástupců žáka na výchovnou komisi, kopii zápisu o jednání výchovné komise atd.) orgánu sociálně právní ochrany dětí. S opakovanými poruchami závažného rázu se zabývají kurátoři pro děti a mládež. Jejich úkolem je v tomto případě řešení případů záškoláctví ve spolupráci s rodiči a se školou.
12. V případě opakovaného záškoláctví v průběhu školního roku následuje hlášení o zanedbání školní docházky Policii ČR.

Kontakt s dítětem

- nutné komunikovat přátelsky, bez hodnocení a odsuzování
- hovořit zásadně o konkrétním chování, bez nálepkování dítěte
- nezjišťovat věcnou stránku problému, ale jak ho dítě prožívalo
- zajímat se, jak svoje chování vidí s odstupem, co si o něm myslí teď
- společně hledat cesty k nápravě
- má-li dítě dobrou vůli chovat se lépe, připravit mu pro to podmínky v rodině i ve škole

Rodiče

- vyjádřit porozumění jejich emocím
- vést je v komunikaci k oddělování osobnosti dítěte od jeho konkrétního chování
- přeznačkovávat chování dítěte
- vést k porozumění motivaci chování dítěte

- soustředit se na to, co rodiče mohou nebo dokonce musí udělat ke zlepšení situace
- na konci rozhovoru vždy shrnout, co bylo dohodnuto
- dohodnout se na následném sezení k reflexi, jak dohodnutá opatření fungují, případně k hledání dalších možností

Učitelé

- způsob komunikace o dítěti shodný jako při komunikaci s rodiči
- vysvětlovat motivaci chování dítěte v souvislosti s rodinným prostředím a výchovným přístupem rodičů, aby učitel mohl chování dítěte hlouběji chápat
- vést k dlouhodobé podpoře dítěte, která má snahu zlepšit svoje chování, nebrat to jako samozřejmost, ale oceňovat, povzbuzovat

Dle Lazarové B. doporučené postupy pro učitele:

1. Čím dříve je záškoláctví odhaleno, tím lépe pro dítě. Při hledání příčin si udělat dostatek času pro analýzu případu, spojit se s rodiči, případně psychologem.
2. Je-li záškoláctví důsledkem neúnosné školní situace, navodit změnu. Naplánovat dlouhodobá opatření, aby se situace neopakovala.
3. Rozmáhá-li se záškoláctví ve velkém a máme-li podezření a na hrozbu závislosti, spolupracovat s PPP a centry.
4. Učit se v třídním kolektivu vyčíst, jaké postavení má problémový žák. Bojí-li se učitelům nebo rodičům svěřit, předat ho do péče psychologa.
5. Pomoci dítěti při návratu do třídy. Doprovodit ho při prvním vstupu do kolektivu. Nemluvit o tom. K vyšetřenému případu se již nevracet a neprojevovat nedůvěru. Domluvit se s rodiči na těsném kontaktu, aby bylo případně další záškoláctví včas odhaleno.
6. Učitel se musí zamyslet nad vlastními pocity ve vztahu k problémovému žákovi. Měl by smazat všechny předchozí špatné zkušenosti s ním, zbavit se předsudků a postavit všechny žáky na stejnou „startovní čáru“.

Legislativní rámec

Školní řád

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině

Zákon č. 132/1982 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon o rodině

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích

Zákon č. 40/2009 Sb., - trestní zákoník

Vyhláška č. 116/2011 Sb., kterou se mění vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních

Vyhláška MŠMT č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadanými

Vyhláška č. 291/1991 Sb., o základní škole

Metodický pokyn k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví, čj.: 10 194/2002-14

www.msmt.cz

www.odrogach.cz

Odkazy a literatura

Jedlička R. a kol.: Děti a mládež v obtížných životních situacích, Praha, Themis 2004

Jedlička R., Koťa J.: Aktuální problémy výchovy, Praha, Karolinum 1998

Kříž J.: Duševní poruchy a poruchy chování u dětí a mladistvých, 1. vydání, JU České Budějovice

Jůva V.: Základy pedagogiky, Brno, Paido 2000

Kyriacou CH.: Řešení výchovných problémů ve škole, Praha, Portál 2004

Lazarová B.: Netradiční role učitele. O situacích pomoci, krize a poradenství ve školní praxi, 2. vydání, Brno, Paido 2008
Matoušek O.: Mládež a delikvence, Praha, Portál 2003
Train A.: Specifické poruchy chování a pozornosti, Praha, Portál 1997
Vágnerová M.: Psychopatologie pro pomáhající profese, Praha, Portál 2004

DOMÁCÍ NÁSILÍ

Představuje obvykle fyzické, psychické nebo sexuální násilí mezi blízkými osobami, k němuž dochází skrytě v soukromí. Jde o opakované a promyšlené napadání a používání moci. Intenzita násilného chování se postupně stupňuje. Ohrožuje zdravý vývoj žáků, negativně ovlivňuje harmonický vývoj dětí a mladistvých (oblast emocionální, vztahová), má dopady na jejich chování a může ohrozit i jejich tělesný vývoj.

Je složité ho přesně identifikovat a správně vyhodnotit míru a potřebu podpory z vnějšího prostředí. Špatně zvolená forma intervence může mít paradoxně závažné negativní dopady na řešení celé situace. Násilí, které se odehrává v rodině, se může projevovat v chování žáka: záškoláctví, zneužívání návykových látek, sebepoškozování, násilné chování aj.

Nabývá různých forem, z nichž všechny jsou škodlivé a ohrožují zdravý vývoj dítěte:

a) psychické násilí = zastrašování, výhrůžky, zvýšená kontrola, ponižování a neustálé kritizování, odpírání spánku, vyhrožování a vydírání, nucení k naprosté poslušnosti atd.

- má silné dopady na sebehodnocení a sebevědomí oběti, která obvykle po čase přijme sebeobraz, který ji vnucuje agresor

b) fyzické násilí = opakované, násilné projevy mezi blízkými osobami, kdy jedna osoba je vždy obětí, druhá agresorem; může i nemusí zanechávat viditelné následky

- může vést k vážnému ohrožení zdraví i života jedince, vždy negativně ovlivňuje jeho psychiku

c) sexuální násilí (zneužívání) = znásilnění, donucení k odmítaným sexuálním praktikám, osahávání aj. + slovní produkce se sexuálním podtextem nebo nucení ke sledování pornografie atd.

- negativně ovlivňuje psychiku oběti

d) ekonomické zneužívání – projevuje se v zamezení přístupu k jakýmkoli prostředkům, v systematickém nátlaku, například v nátlaku na přepsání nemovitých statků, nucení k převzetí dluhů aj.

e) sociální násilí (izolace) – agresor oběť izoluje od její rodiny a přátel, zamezuje jí v kontaktu se světem (zákaz vycházek, odejmutí telefonu apod.), izoluje ji od informací o vnějším světě a veřejném dění

Ve všech formách domácího násilí může dítě figurovat jako oběť i jako svědek, přičemž obě tyto role ohrožují jeho další vývoj, psychické zdraví a následný život, zejména vztahy. Přítomnost dítěte u domácího násilí považuje WHO (Světová zdravotnická organizace) za psychické týrání dítěte. Pokud jsou děti svědky domácího násilí, často se projevují stejně jako děti-oběti. Rovněž i důsledky pro jejich další vývoj a život jsou srovnatelné s těmi, s nimiž se potýkají děti, které jsou v roli oběti. Strach a bezmoc totiž zažívají i ty děti, které násilí „jen“ vidí nebo slyší. Násilí se dotýká všech členů rodiny. Pokud se dítě rozhodne oběť bránit, vystavuje se samo nebezpečí přímého fyzického, ale psychického násilí.

Děti mohou mít potíže zejména s koncentrací, učením, schopností empatie a s rozvíjením normálních mezilidských vztahů. Mají snížené sebevědomí, neurózy, poruchy příjmu potravy, sebevražedné tendence, jsou bázliví, nejistí, nemají žádné kamarády, nejsou schopny navázat hlubší vztah apod.

Prevence násilí je součástí vyučování. V rámci výuky Ov, Rv, Pp a v třídnických hodinách informujeme žáky o existenci domácího násilí, jeho formách a poučujeme je o jejich právech.

Seznamujeme je s tím, že domácí násilí má různé formy, je neomluvitelné, za násilí může ten, kdo jej koná, každý má právo rozhodovat o sobě samém a vyjádřit nesouhlas, pokud se mu nelíbí, co druhý dělá, nikdo se ho nesmí dotýkat se sexuálním podtextem a ani ho k sexuálním praktikám nutit, jaké jsou hranice ve vztahu – co už je kontrola, slídění a násilí, jaké jsou varovné signály začínajícího násilí, proč někdo nedokáže říci „Stop“, co jsou to genderové stereotypy – muž musí být silný, chlap nebrečí apod., co je stalking, zneužívání na sociálních sítích apod. Též jim sdělujeme, na koho se mohou obrátit se svými starostmi, jaké existují neziskové organizace apod. Dítě má právo požádat o pomoc i bez vědomí rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte.

Spolupráce s rodiči

1. V případech těžkého násilí bývá často řešením rozvod partnerů. Škola by měla vědět, který z rodičů má dítě svěřené do své péče a zejména kdy a za jakých podmínek má druhý rodič soudně či dohodou určený styk s dítětem.
2. Pokud je styk druhého rodiče s dítětem soudně upraven či omezen (např. styk pouze za přítomnosti kurátora), měl by první rodič školu o tomto opatření informovat. Rovněž by měl škole poskytnout rozhodnutí či dohodu o úpravě styku. Škola pak postupuje v souladu se soudním rozhodnutím či dohodou rodičů.
3. Pokud se druhý rodič i přes soudem nařízené omezení domáhá styku s dítětem na půdě školy, neměla by škola dítě rodiči vydat. Škola by v takovém případě měla ihned informovat druhého rodiče. Dále by měla doporučit rodiči, který se styku domáhá, aby se pro řešení této otázky obrátil na orgán sociálně právní ochrany dětí, nikoli na školu, která nemá v kompetenci takové situace řešit a ani je zprostředkovávat. Je možné zde odkázat na povinnost žáka, který musí dodržovat školní a vnitřní řád a pokyny školy a plnit pokyny pedagogických pracovníků škol vydané v souladu s tímto řádem.

Řešení problému

1. Včas identifikovat domácí násilí v rodině žáka.
2. Situaci nemůže řešit situace sám, ale vždy s dalšími odborníky (orgány sociálně právní ochrany dětí, PPP, Policie ČR, soudy, specializovaná centra pro oběti domácího násilí, bezpečnými azylovými domy, pediatři, psychologové apod.).
3. Pokud se ukáže, že je dítě obětí domácího násilí, které splňuje skutkovou podstatu trestného činu, je učitel či jiný zaměstnanec školy povinen tuto skutečnost oznámit Policii ČR a OSPOD.
4. Pedagog by měl skutečnost výskytu násilí zohlednit ve svém přístupu k dítěti a třídě jako celku – měl by se k dítěti chovat stejně jako k ostatním, ale zároveň by měl být opatrný ve svých výrocích a hodnoceních, aby zbytečně dítěti neublížil.
5. Učitel nemůže poskytovat terapeutické služby, nutit dítě k výpovědi či intervenovat v rodině.
6. Oběť povzbuzovat a uklidňovat, že nebudeme o vzniklé situaci mluvit s agresorem.
7. Pedagog zprostředkuje dítěti potřebné informace a přizve k řešení situace odborníky, kteří se dané problematice systematicky věnují.

Když se dítě pedagogovi svěří

- a) Klást otevřené otázky, které umožňují, aby dítě svými slovy popsalo, co se stalo (Řekni mi, co se stalo?, Co se stalo potom?, Kde jsi přišel/a k této modřině?).
- b) Nepokládat otázky, které již obsahují domněnky, co se stalo nebo kdo to způsobil (Tu modřinu máš od toho, jak tě maminka uhodila?); opakuji, co již dítě řeklo (Jsi si jistý, že to byl strýček Pavel?); se dotazují na to, proč se to stalo.
- c) V případném rozhovoru by mělo určitě zaznít:
 - násilí a to, co se doma odehrává, není vinou dítěte
 - za násilí nemohou ani sourozenci
 - je velmi dobře, že se rozhodlo o situaci někomu říci
 - nikdo nemá právo se k někomu chovat násilně, a to ani v rodině, ani když je silnější, ani když je to rodič

- násilí dítě nemůže zastavit samo, ale jen s pomocí okolí, proto je tak důležité, že se svěřilo

4. Pedagog by se měl vyhnout postupům, které mohou dítě poškodit, jako je například: otevřené řešení podezření před třídou; nepřiměřený tlak na dítě, aby hovořilo o problému doma; obvinění ze lži.

Pokud se na pedagoga obrátí rodič – oběť domácího násilí

a) Odkázat na další odborníky, kteří se této problematice systematicky věnují.

b) Nikdy neřešit vzniklou situaci s agresorem.

c) Pedagog by se měl vyhnout postupům, které mohou dítě poškodit.

8. Jakmile se kdokoli ve škole dozví o násilí páchaném na dítěti, pak bezodkladně tuto skutečnost oznámí orgánům činným v trestním řízení. Současně informuje také orgán sociálně právní ochrany dětí.

9. Pokud má učitel podezření na domácí násilí a zároveň týrání dítěte a rodiče odmítají se školou komunikovat, měl by se snažit komunikovat s obětí domácího násilí a přimět ji situaci v zájmu dítěte řešit (odkázáním na centra pomoci pro oběti domácího násilí). Pokud přesto rodič odmítá komunikovat, má škola v případě podezření na trestný čin povinnost dát podnět policii, informovat OSPOD. Škola musí popsat skutečný stav, který je příčinou podezření na trestný čin a samozřejmě vychází z okolností a ze situace, z jaké se o podezření spáchání trestného činu dozvěděla. Pokud se později trestný čin neprokáže, nemůže být pracovník školy odsouzen za pomluvu.

Neziskové organizace – pro oběti násilí a jejich příbuzné:

Asociace pracovníků intervenčních center (adresář všech center v celé ČR): www.domaci-nasili.cz

DONA linka (nonstop telefonická linka): www.donalinka.cz

Bílý kruh bezpečí: www.bkb.cz

ROSA, (centrum pro ženy, oběti domácího násilí): www.rosa-os.cz (specializovaná poradna, azylový dům, telefonická krizová pomoc 602 246 102)

Adresář rodinných poraden: www.amrp.cz

Adresář občanských poraden: www.obcanskeporadny.cz

Adresář linek důvěry: www.capld.cz

Pomoc pro děti:

Dětské krizové centrum Praha: www.ditekrize.cz

Linka bezpečí dětí a mládeže: linkabezpeci.cz, tel.: 116 111

Gaudia (prograqm sociální inkluze pro násilné osoby a osoby mající problém se zvládáním agrese): www.gaudia.cz

Triangl – centrum pro rodinu – www.csspraha.cz/triangl

- individuální terapie a poradenství pro děti, dospívající a dospělé klienty (vztahové, emoční, komunikační aj. potíže), adaptační a intervenční programy pro třídy ZŠ, profesní podpora pedagogům

Dům Tří přání – www.dumtriprani.cz

- azylový dům, pomoc rodinám v přechodné krizi, pro děti se syndromem CAN

Legislativní rámec

Trestní zákon – paragrafy: §199 týrání osoby ve společném obydlí

§ 198 týrání svěřené osoby

§ 145 a 146 ublížení na zdraví

§ 171 omezování osobní svobody

§ 170 zbavení osobní svobody

§ 175 vydírání

§ 177 útisk

§ 185 znásilnění

§ 187 pohlavní zneužití – zneužití osoby mladší 15 let

§ 367 a 368 neoznámení a nezabránění trestnému činu

§ 354 nebezpečné pronásledování

§ 186 sexuální nátlak

§ 352 násilí proti skupině obyvatel a proti jednotlivci

§ 353 nebezpečné vyhrožování

Občanský zákoník - § 751 – 753 zvláštní ustanovení proti domácímu násilí

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky

Prevence

a) nespecifická

- posilování sebevědomí dítěte, schopnost říci „ne“
- rozvoj schopnosti řešit konfliktní situace nenásilným a bezpečným způsobem
- děti se učí, kde mají své hranice a pojmenování a vyjadřování svých emocí
- děti dostávají informace o nebezpečných situacích včetně adres a možných způsobů pomoci

b) specifická

Spočívá zejména v seznámení dětí s jejich právy a povinnostmi a to adekvátně jejich věku. Děti by měly být seznámeny zejména s tím, že:

- domácí násilí má různé formy
- násilné chování v rodině není omluvitelné
- mýty týkající se domácího násilí, například „ženy si za to mohou samy“, „násilí se týká jen sociálně slabších vrstev“, „domácí násilí se týká jen minima rodin“ aj. **n e p l a t í**
- za násilí může ten, kdo jej koná, protože si sám volí, jak se bude chovat
- každý má právo rozhodovat o sobě samém
- každý má právo vyjádřit nesouhlas, pokud se mu nelíbí, co druhý dělá
- nikdo se nesmí dítěte dotýkat se sexuálním podtextem a ani jej k sexuálním praktikám nutit
- na koho se v rámci školy mohou obrátit se svými starostmi, jaké existují neziskové organizace apod.
- jak říci NE, stanovit si hranice a bránit se násilí
- jak vypadají zdravé a nezdravé vztahy
- hranice ve vztahu, co už je kontrola, slídění, násilí
- jaké jsou varovné signály začínajícího násilí
- proč si někdo nechá násilí líbit a nedokáže říci „Stop“
- co jsou to genderové stereotypy (např.: muž musí být silný, chlap nebrečí ...)
- jak se cítit bezpečně ve vztahu, na ulici i doma
- jak zvládat vztek
- co je stalking a v čem spočívá jeho nebezpečí
- zneužívání na sociálních sítích

Působení na děti, které se s domácím násilím setkali, ať již ve formě obětí či svědků, náleží odborníkům, nikoli škole. Pedagog by však měl toto zohlednit ve svém přístupu k dítěti a třídě jako celku – měl by se k dítěti chovat stejně jako k ostatním (zbytečně nelitovat), ale zároveň by měl být opatrný ve svých výrocích a hodnoceních, ab zbytečně dítěti neublížil.

Odkazy a literatura

Ševčík D., Špaténková N.: Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence, Prah, Portál 2011

Marvánová-Vargová B., Pokorná D., Toufarová M.: Partnerské násilí: oběti, děti, pachatelé, Linde 2007

Hronová M., Marvánová-Vargová B., Pavlíková I.: Manuál pro pedagogy ZŠ: Škola a děti vystavené domácímu násilí, ROSA 2008 (v pdf zdarma po objednání na info@rosa-os.cz)

Hronová M., Marvánová-Vargová B., Šilarová E.: Dětská svědectví násilí, ROSA 2008

Internetové zdroje

www.domacinasili.cz

www.stopnasili.cz (stránky pro pedagogy)

Spolupráce s organizacemi:

- s oblastním metodikem: Mgr. Kateřina Dobrinič, PPP Králův Dvůr, 739065482, PPP Králův Dvůr, kraluvdvur@pppsk.cz
- s krajským pracovníkem pro prevenci: Mgr. Pavla Hemerková, 257280540, hemerkova@kr-s.cz
- se zřizovatelem - OÚ Suchomasty
- s PPP Králův Dvůr, 311637119, pppkraluvdvur@cbox.cz
- s preventivními informačními skupinami Policie ČR Beroun, Wágnerovo nám. 1289, 266 01 Beroun
- s orgány sociálně-právní ochrany dětí obecního úřadu obce s rozšířenou působností
- s dalšími státními i nestátními institucemi (adresář pracovišť zabývajících se prevencí je vyvěšen na informačním panelu prevence, na webových stránkách školy a je k dispozici ve sborovně a ředitelně školy)

Vybrané kontakty:

- Anima (péče o rodiny závislých), tel.: 224 968 238
Anonymní linka DROGY, tel.: 974 861 717, mail.: drogam.stop@seznam.cz
Antidiskriminační linka – linka pro menšiny (Romové, cizinci...) a oběti diskriminace, tel.: 257 329 667
Azylový dům Berounka – Komunitní centrum Beroun, tel.: 311 611 724, e-mail: cckberoun@o2active.cz
Bezplatná linka AIDS pomoci nejen pro nemocné, tel.: 800 800 980, nonstop
Bezplatné linky důvěry pro seniory, tel.: 800 200 007, 800 157 157, nonstop
Bílý kruh bezpečí – poradna pro oběti trestných činů, Duškova 20, Praha 5, tel.: 257 317 110
Centrum krizové intervence: tel.: 284 016 666, non stop
Centrum prevence drogové prevence, Kročehlavská 49, Kladno, tel.: 312 682 177
Denní centrum pro osoby bez přístřeší, Seydlovo nám. 24/5, Beroun, tel.: 724 953 862
Detox Nemocnice pod Petřínem, tel.: 257 197 148
Dětské krizové centrum, V Zápolí 1250, Praha 4, tel.: 241 481 149, nonstop
Drop in linka pro ohrožené drogou, tel.: 222 221 431, nonstop
HELP LINE AIDS, tel.: 800 144 444, 234 118 584
Internetová poradna – Šikana: www.minimalizacesikany.cz, www.protisikane.cz
Krizové centrum pro studenty: tel.: 283 880 816
Krizová linka bezpečí pro děti i dospělé, tel.: 241 484 149
Kurátor pro mládež Beroun, tel.: 311 630 262
La strada(týrané ženy), tel.: 222 707 171
Linka AGUA VITAE (ženy v tísní), tel.: 800 108 000
Linka bezpečí, tel.: 116 111, www.linkabezpeci.cz, nonstop pomoc dětem v tísní - BEZPLATNĚ
další služby: Rodičovská linka, tel.: 840 111 234
Linka vzkaz domů, tel.: 116 111 (děti na útěku)
E-mailová poradna - pomoc@lin-kabezpeci.cz
Chat Linky bezpečí - chat.lin-kabezpeci.cz
Linka bezpečí ONLINE - www.pomoc-online.cz (možnost ohlásit zneužívání dětí při komunikaci na internetu)
Linka DONA (domácího násilí), tel.: 251 511 313, www.donalinka.cz, nonstop
Linka důvěry a psychologické pomoci, tel.: 377 462 312, nonstop
Linka důvěry RIAPS, tel.: 222 580 697, nonstop
Linka pomoci SAP (Společnost AIDS pomoc), tel.: 224 814 284
Linka pomoci, nádorová onemocnění, tel.: 800 180 880

Linka proti bolesti, středa 16,00-19,00 hod., tel.: 266 199 571
Nadace Naše dítě, www.nasedite.cz/cs/home
Národní linka prevence AIDS: tel.: 800 144 444
Poradenská linka K-CENTRUM: tel.: 283 872 186, www.sananim.cz
Poradenská linka PREV-CENTRUM: tel.: 233 355 459
Poradenská linka Společnosti pro studium sekt a nových nábož. směrů: tel.: 257 314 646, 777 143 001
Pomoc a podpora osobám s poruchou příjmu potravy - Anabell Praha, tel.: 848 200 21
Probační a mediační služba ČR Beroun, tel.: 311 621 858
Poradna pro dětské oběti násilí RŮŽOVKA, Ruská 87, Praha 10, tel.: 272 736 263
Poradna pro osoby bez přístřeší, Karolíny Světlé 7, Praha 1, tel.: 224 239 449
Poradna při finanční tísní, tel.: 800 722 722, www.financnitisen.cz
ROSA – informační a poradenské centrum pro ohrožené děti, Římská 2846, Kladno, tel: 312 267 917
SOS centrum Diakonie, tel.: 222 521 912, 777 734 173
Sponte (rodin. poradna) Králův Dvůr, tel.: 311 636 282, 737 342 609, e-mail: rodina.poradna@tiscali.cz
Středisko pro mládež a rodinnou terapii, tel.: 224 911 364 (klienti od 6 let)
Střep – Komunitní centrum Beroun, tel.: 311 611 551
Tísňová linka pro neslyšící, tel.: 603 111 158 (SMS)
TYRKYS - Centrum prevence drog. závislostí Beroun, tel.: 724 066 489, e-mail: abraka@abraka.cz

Vybrané webové stránky:

www.bezpecnyinternet.cz/
www.seznamsebezpecne.cz
www.bezpecne-online.cz/
www.bezpecne-online.cz/internetova-poradna/
www.i-bezpecne.cz/
www.pomoc-online.cz/
www.horkalinka.cz/
www.linkabezpeci.cz
www.minimalizacesikany.cz
www.sikana.cz
www.internetporadna.cz
www.napisnam.cz

Krizový plán školy vypracovala: Renata Kulhavá, školní metodik prevence

Krizový plán byl aktualizován podle MP MŠMT k řešení šikanování ve školách a školských zařízeních č.j. MŠMT-22294/2013-1.